

1418 рік. Князь Федір Острозький у великій європейській політиці

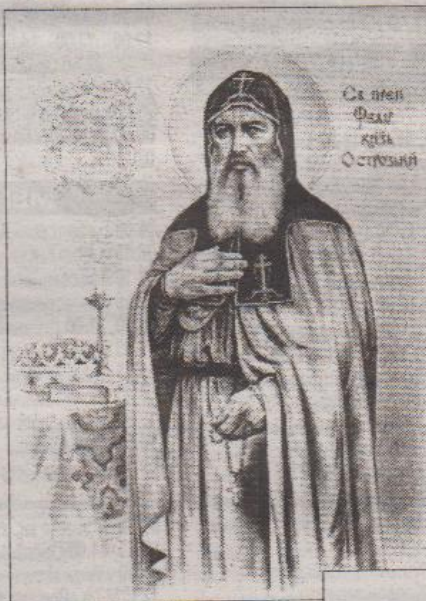
Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Одинадцятого (24) серпня за церковним календарем – день пам'яті преподобного Федора, князя Острозького. 1991 року цього дня був проголошений Акт Незалежності України, отже, наш православний святий – небесний покровитель не лише Острога й головного його музею, відкритого у замку 11 (24) серпня 1916 р. (102 роки тому), але й новітньої української державності.

Не вдаючись через обмежений обсяг рубрики до огляду літератури про цю історичну й водночас легендарну постать (деякі дослідники припускають, що традиційна біографія нашого героя поєднує в собі життєписи двох чи й трьох князів Острозьких XIV–XV ст. з іменем Федір), звернемо сьогодні увагу читачів газети до публікації десятилітньої давності в дуже цікавому виданні «Дрогобицький краєзнавчий збірник». Автор статті під назвою «Загадковий «високородовитий шляхетний князь Червоної Русі»» – львівський професор Леонтій Войтович, високоавторитетний знавець генеалогії українських княжих родів, постійний автор наукового збірника «Острозька давнина», що виходить у нашому місті.

У своїй статті Л. Войтович аналізує історичні джерела про учасників знаменитого собору у Констанці, скликаного 1414–1418 рр. імператором Священної Римської імперії і королем Угорщини Сигізмундом I Люксембургом. Головною метою цього собору було подолання «Великого розколу» в римсько-католицькій церкві, коли її одночасно очолювали 2–3 папи, і боротьба з ересями, що ширилися в Європі (так, за вироком собору 1415 р. був страчений на вогнищі великий вождь чеського народу реформатор і просвітителю професор Ян Гус). Крім того, на соборі вирішували й узгоджували важливі питання міжнародної політики того часу. Недаремно на ньому, крім ініціатора собору (угорського короля й імператора), були присутні правлячі герцоги Австрії, Баварії, Саксонії, Мекленбургу і Лотарингії, посольства від королів Франції, Англії, Шотландії, Польщі, Швеції,

Данії, Норвегії, Неаполя і Сицилії, а також «посольство королівства Червоної Русі», як його іменує церковна хроніка. Червона Русь – це традиційна назва галицьких земель, що свого часу належали до єдиної Галицько-Волинської держави Данила Галицького і його нащадків. Ця держава ще офіційно іменувалася Королівством

Русі. На час проведення з собору в Констанці вона вже зникла з політичної карти Європи. Її волинська частина належала Великому князівству Литовському, правитель якого, Вітовт Кейстутович, прагнув цілком унезалежити свою державу від двоюрідного брата короля Польщі Ягайла-Владислава Ольгердовича, який продовжував іменувати себе верховним князем литовським, тобто сюзереном свого родича – «просто» великого князя. Вітовт хотів підвищити статус свого великого князівства до рівня самостійного королівства, коронуватися від імені римського імператора, а заодно нагадати, що його держава має права на всі землі колись єдиної Галицько-Волинської держави – не лише на Волинь, але й на Червону Русь зі Львовом, Галичем, Перемислем та ін.

На той час (1418 р.) міжнародний юридичний статус Червоної Русі ще не був остаточно визначений. Королем Русі іменував себе і король Польщі Ягайло-Владислав (який фактично й володів галицькою частиною колишньої держа-

ви), і ініціатор собору в Констанці король Угорщини й імператор Сигізмунд (угорські королі здавна вважали галицько-волинські землі спадковими частинами своєї корони).

Отже собор у Констанці 1418 р. був для великого князя Вітовта Кейстутовича щасливою нагодою продемонструвати свою самостійність на міжнародній арені, зокрема й стосовно спадщини Галицько-Волинської держави, зігравши при цьому на суперництві королів Польщі й Угорщини.

19 лютого 1418 р. (600 років тому) на собор у Констанці прибула велика делегація із 30-ти осіб на чолі з київським православним митрополитом Григорієм Цамблаком, який представляв як свого державного (Великий князь Литовський Вітовт), так і церковного (вселенський Константинопольський патріарх) зверхників. До складу цієї делегації входили і васали Вітовта – німецькі церковні хроніки називають з-поміж них «герцога Федора Смоленського» й неназваного по імені «високородовитого шляхетного князя

Червоної Русі». «Герцог Федір Смоленський» – це Федір Юрійович, син останнього великого князя смоленського, що став васалом Вітовта. А «високородовитий шляхетний князь Червоної Русі», на думку Л. Войтовича – це претендент на її королівську корону, якого Вітовт пред'явив собору в Констанці, насамперед королівцям Угорщини й

Польщі. Цим претендентом, об'єднано вважає історик, з усіх політичних діячів того часу міг бути лише князь Федір Острозький як представник бічної лінії нащадків короля Данила Галицького (його праправнук через князя Романа Даниловича, Василья Романовича й Данила Васильковича – першого князя Острозького). Як пише Л. Войтович, «лише цей князь міг з'явитися у складі литовської делегації на соборі в Констанці з пишним титулом «високородовитого шляхетного князя Червоної Русі» і з гербом, у якому були об'єднані елементи давніх гербів його предків короля Данила Романовича (двоголовий орел) і наступних Даниловичів (хрест).

1418 рік. Князь Федір Острозький у великій європейській політиці

Амбіцій і відваги нащадкові Романа Даниловича було не позичати. Його батько Данило Василькович, вірний соратник Любарта-Дмитра Гедиміновича, тримав Холмське князівство. Синові ж дісталось лише маленьке Острозьке князівство на Волині, до якого він приєднав крихітне придане дружини Агафії-Агрипини Чурилівни Бродовської. Для останнього з Даниловичів цього було очевидно мало. Він вірою і правдою служив Владиславові Ягайлу, сподіваючись узамін отримати від нього хоча б Луцьке князівство на правах лену, але останній, проводячи політику ліквідації уділів, цього не хотів зробити. А великому князеві литовському Вітовту Кейстутовичу вигідно було підтримувати амбіції свого васала».

Політичні плани 600-річної давності на престол Червоної Русі князя Федора Острозького і його зверхника великого князя Вітовта Кейстутовича не були реалізовані. Федора Острозького ввінчала не королівська корона, а – після завершення його земного шляху – вінець християнського святого. ■